

AHMET REFİK

OSMANLI'NIN ZAFER SAYFALARI

GİRİŞ

Askerlik, Osmanlıların en önemli yiğitlik özelliklerindendir. Osmanlıların şöhreti, cengâverlik ve askerlikle kahramanlık seviyesine ulaşmıştır. Osmanlılar, askerliğin faziletlerini harekâtlarının ölçüsü ve kuvvetli dini inançlarını zaferlerinin rehberi olarak kabul ettiklerinden yaptıkları büyük savaşlarda öyle fedakârlıklar ve kahramanlıklar sergilemişlerdir ki, Osmanlı ordusu yiğitlik, kahramanlık ve hızlı hareket açısından dünyanın en ünlü ordularından biri olmuştur.

Kahramanca fetihlerine denk gelen üç asra yakın bir süre zarfında Osmanlıların yaptıkları askerî harekâtlar ve büyük savaşlar göz önüne alınacak olursa, Osmanlı zaferlerine esas olan savaş usulleri ve askerliğin faziletleri bütün ayrıntılarıyla ortaya çıkar. Osmanlılar, zamanımızın savaşlarında başarının temel noktası sayılan harekâtların esaslarını ateşli silahlar ve savaş malzemesinin yeni ortaya çıktığı bir dönemde uygulamaya koymuşlardır. Büyük orduların harekete geçirilmesi konusunda oldukça büyük bir maharet göstermişlerdir. Özellikle, Avrupa'da uygulaması taklit edilecek derecede mükemmel ve daimi bir ordu oluşturulması ve itaat ve asayiş, tertip ve düzen gibi zaferin asıl unsurlarından olan güzel özellikleri ile levazım ve askerî eğitimi ilerletme şerefi Osmanlılara aittir.

Osmanlıların milletler tarihinde büyük değişikliklere neden olan parlak zaferler kazanmalarını sağlayan sebeplerden biri ve belki birincisi kumandanlarının savaşçı dehalarıdır. Osmanlılar en büyük kumandanlar emrinde en büyük zaferlere ulaşmışlardır. Osmanlı padişahlarının cengâverlere özgü bir yiğitlikle savaş meydanlarında ortaya koydukları kahramanlıklar, Osmanlı mücahitlerinin gayretini arttırmak için öyle bir zafer iksiri olmuştur ki çoğu savaşlarda Osmanlıların azıcık kuvvetlerinin çok büyük kuvvetlere üstün geldiği görülmüştür. Fatih'in bindiği atı dalgalara doğru sürerek denizde çarpışan Osmanlı gazilerine bir zafer çeşmesi açmaya gayret etmesi, Yavuz Sultan Selim'in savaşın zorluklarından şikâyet eden korkak askerlere karşı yiğit atını bir levent gibi hareket ettirerek:

“Siz gitmezseniz, ben yalnız başıma giderim!” hitabıyla büyük bir kahramanlık örneği oluşturması, Osmanlı'nın zafer sayfalarını süsleyen yiğitlik örneklerinden biridir.

Şanlı Osmanlı tarihi, her sayfası bir kahramanlık ile süslü bir zaferler silsilesidir. Bu zaferler silsilesi içinde Osmanlıların gözünde olanca büyüklük ve önemiyle yer alan ve Osmanlı askerî tarihini süsleyen büyük başarılar arasında yedi zafer vardır ki, onlar da Kosova, Niğbolu, Varna savaşlarıyla, İstanbul'un kuşatılması ve fethi, Çaldıran ve Mohaç savaşlarıyla Eğri zafedir. Bu zaferlerin siyasi ve askerî sonuçları milletler tarihinde oldukça büyük değişikliklere neden olmuştur. Kosova Savaşı ile Niğbolu ve Varna zaferleri Osmanlı'nın büyük gücünü oldukça büyük ordulara karşı ispat ettiği gibi, İstanbul'un Osmanlıların yönetimine geçmesi Osmanlı saltanatının şanını arttırmış, Çaldıran Meydan Savaşı Osmanlı'nın kılıcının keskinliğini tüm dünyaya ilan etmiş, Mohaç ve Eğri meydan savaşları ise Osmanlı'nın zafer sancaklarının Macaristan ovalarında, Tays vadilerinde dalgalanmasını sağlayarak Osmanlı Devleti'nin şan ve şöhret kazanmasını sağlamıştır.

Osmanlı tarihini gücün ışıklarıyla süsleyen bu güzel zaferler bütün ayrıntılarıyla incelenirse, Osmanlı padişahlarının siyasi büyüklükleri ve askerî üstünlükleri ile ortaya çıkarak her an saadete yakın bir ilerleme kaynağı olan bereketler asrı kutsal halifelğe iftihar kaynağı bir başlangıç yapmış olarak değerlendirilir. İşte bu naçiz eserin yayınlanmasından maksat, bu başlangıcı meydana getiren Osmanlı'nın büyük savaşlarına bir göz gezdirmek ve padişahlar dönemini süsleyen Osmanlıların iftihar sayfalarına bir katkıda bulunmaktır.

Eserin metnini oluşturan büyük savaşlar, hiçbir devletin askerî tarihinde karşılaşılmayan olağanüstü başarılarıdır. Bu başarılar hakkında şimdiye kadar birçok dillerde pek çok eserler yayınlanmış ise de hiçbirinde de askerî harekâtlar bütün ayrıntılarıyla ele alınamamıştır. Bundan dolayı askeri tarihimizi sahip oldukları büyük kahramanlık örnekleriyle süsleyen bu zaferleri bütün ayrıntılarıyla ele almak ve yapılan askerî harekâtlardan stratejik sonuçlar çıkarmak için pek çok kaynaklara başvurulmuştur. Özellikle, Osmanlı savaşlarını değerlendirmeden önce bu zaferleri kazanan orduların savaş yöntemlerini ve askerî yapılarını bilmek gerekli olduğundan Osmanlı savaş usulünden bahseden bir giriş eklenmiştir. Ve bu girişi yapabilmek için Osmanlıların askerî teşkilatı ve zaferlerinden bahseden Almanca ve Fransızca bazı nadir kitaplar ile olayları araştırmak ve harekâtların ayrıntıları için kütüphanelerimizde bulunan yazma eserlerden faydalanılmıştır.

İstanbul, 27 Ramazan 1323

Ahmet Refik

OSMANLILARDA SAVAŞ USULÜ

Osmanlılar zaferlerinin çokluğu ve fetihlerinin büyüklüğüyle büyük bir ün kazanmışlardır. Hatta bu ün etraflarındaki kavimler arasında öyle bir etki yapmıştır ki, Osmanlı adı kahramanlık ve askerlik kelimeleriyle eş anlamlı kullanılmaya başlamıştır.

Osmanlıların az bir zaman içinde büyük zaferlere ulaşmalarının en büyük sebebi, askerî tali ve terbiyelerinin din ve itaat gibi iki sağlam temele dayanması, askerî usul ve düzenlemelerinin adalet ve hakkaniyet çerçevesinde uygulamaya konularak ümmetin fertlerinin tek vücut halinde kahraman bir askerî kıta şeklinde talim ve terbiye edilmesiydi. Savaş kaideleri ve usulü ise ataları olan Türklerin askeri düzenlemelerine dayanmak Türk ve Arap savaş usullerinin milli özelliklerine göre karıştırılmasından ibaretti. Bundan dolayı savaş usulü ve askerî yapısını anlamak için ilk önce Türklerin ve Arapların askerî yapısı ve savaşçılık adetlerini değerlendirmek gerekir.

Türkler Asya'nın en cengâver ve en yüce gönüllü kavmiydi. Milli ve askerî hayatları öyle bir kahramanlık devresinde geçmiştir ki, büyük kahramanlık faziletleriyle en düşman gönüllerde bile takdir edici hisler uyandırır. Göz alıcı tabiat karşısında oldukça mertçe bir hayat sürerlerdi. İlkbaharın parlak güneşi yüksek dağların zirvelerindeki karlar yavaş yavaş eritmeye

başladığı zaman binlerce kümelerden oluşan Türk çadırları bahar çiçekleri ile süslenen yemyeşil kırlar üzerinde görülür. Bu bahadlırlar kafilesi ilkbahar boyunca pek sade bir hayat sürerdi. Özellikle doğal manzarası güzel olan yerlere yerleşirlerdi.

Yaz mevsimi başlar başlamaz gökyüzünde parlayan bir ateş gibi bir güneş, baharın bolluğu ile bakışları aydınlatan kır çiçeklerini soldurur, sadece belirli yerlerde bıraktığı bahar kalıntıları ile yetinerek etrafını göz bozan bir kuraklık içinde bırakırdı. Bazen güneş ışıkları, yeşil vahalar üzerinde sarı dalgalar meydana getirdiği zaman Moğolistan'ın dilber tarla kuşları saf, parlak bir ses ile gökyüzünün cam mavisi zemini üzerinde ötmeye başlardı. Kışın girmesi, kabile halkı için bir meşguliyet dönemi demekti. O zaman her tarafta bir faaliyet gözlenir. Çadırlar toplanır, beygirler koşulur, bir cengâverler kafilesinin çölün başka bir yerine doğru yola çıktığı görülürdü. O zaman ne tarla kuşunun sesi işitilir, ne vahaların parlak yeşillikleri gözlemlenirdi.

Türkler sık sık yer değiştirme sayesinde geçimlerini sağlarlardı. Tek gıdaları hububat olup ilkbahar mevsimlerinde koyunlarından sağdıkları sütten peynir ve yoğurt yaparlar, besledikleri evcil hayvanların sakatlarını kesmeye gayret ederek tabiatın bereketinden faydalanmaya çalışırlardı. Elde ettikleri ürünleri ise şehirliler ile değiştirirler, sade ve sakin bir hayat sürerlerdi. Fakat bu düzenli hayat bir dış etki ile düzenini kaybeder etmez bütün kabile halkı toplanır, haklarını korumak ve rahata ermek için etrafa akınlar düzenlenirdi. O zaman Çin sınırlarında Çit boylarında Türklerin şimşeği andıran mücadeleleri etrafı korku ve dehşet içinde bırakırdı.

Türkler, hayatlarını devam ettirmeyi ve şan ve şereflerini korumayı silah sayesinde elde etmiş olduklarından cengâverliğe oldukça fazla önem verirlerdi. Yegâne savaş araçları at, eğer ve çadırdan ibaret olup askerî kuvvetleri yaratılıştan sahip olduk-

ları cesarettten, stratejilerinin temelleri atlarının hızından, savaş becerileri sahip oldukları zeka ve dirayetten ibaretti.

Atıcılık ve at binmedeki başarıları ise zaferi sağlayan bir üstünlük aracıydı. Askerî itaatleri son derece olup askerî terbiye ve savaş kurallarının temelini şu dört şey oluştuyordu: İtaat, cesaret, nişancılık ve at binme. Savaş sebepleri ise ya kendilerini savunma veya askerlerini koruma amacından ibaretti. Onlarda öyle bir yüce gönüllülük, bir kahramanca sakinlik bulunuyordu ki, cengâverliklerinin çokluğunun hayranı olan düşmanlarına karşı hile ve tuzaklara asla tenezzül etmezler, ellerine düşen esirlere son derece iyi davranarak kazandıkları başarıyla asla övünmezlerdi. Kendi gibi olanlara yardım etmek onlar için bir yiğitlik sayılırdı.¹ Bir Türk'ün kişisel değeri, cesaret ve yiğitliği ve nişancılıktaki becerisiyle belirlenirdi. Hastalıktan vefat etmeyi kahramanlığa aykırı gördüklerinden en çok savaş meydanında ve kavgada can vermek ile övünürlerdi. Türkler için en ünlü atasözü, “İnsan evde doğar, savaş meydanında can verir.” cümlesinden ibaretti.

Vatan sevgisi, bayrağa saygı bir Türk için önemli görevlerden sayıldığı gibi askerî itaat ve kahramanlık eğilimleri de birkaç yıl önce yaptıkları askerî harekâtların kahramanlık menkıbelerini anlatmak ve aktarmak sayesinde elde edilirdi. Askerî yapıları sırf bir manevi esas üzerine kurulu bulunduğundan onların savaş seferlerinin sonuçları, eski savaşlarda gösterdikleri kahramanlıkların kabile fertleri üzerinde doğuracağı savaşçılık yeteneğinden ibaretti.

Bir kumandan sefer ve savaşın içeriğini askerlerine kendinden emin ve coşkulu bir dille aktarır. Bir savaşçının mezar taşının kitabesi onun zaferlerinin tarihini oluşturur. Daha doğrusu Türkler bir ordu millet halinde yaşayıp cemiyet fertleri

¹ Câhız, *Fezailü't-Türk*.

arasında nifak ve anlaşmazlık gibi şeyler asla mevcut olmazdı. Tabiatlarında oldukça büyük bir denge, yüzlerinde kendilerine özgü bir güzellik gözlemlenirdi.

Türklerin askeri teşkilatları az bir zaman içinde milli yaratılışlarındaki yiğitliğe uygun bir olgunluğa ulaştı. Arap savaş yöntemi Türklerin savaş kuralları üzerinde etkili oldu. Türkler de Hazreti Peygamber'in nurundan paylarına düşeni aldılar. Ordularını düzenledikleri gibi askeri düzenlerini de değiştirdiler.

O zamanlar Arapların talim ve terbiyesi dini kurallar gibi pek sağlam bir temel üzerine kurulmuştu. İbadetler, askerlerin düşünce ve zihnine manevi ferahlık verdiği gibi güç ve sağlamlıklarını da arttırırdı. Askeri düzen ise İslam ile kalpleri ve vicdanları aydınlanan bütün Müslümanların camilerde namaz kıldıkları sırada uzun ve düzenli saflar oluşturarak aynı zamanda namazın bütün gerekliliklerini birlikte yerine getirmeleri , aynı duaya birlikte amin demeleri sayesinde bir kat daha kolaylaşır. Askerler, dini bir bağın ruhani etkisiyle hareket ederdi. Askeri teşkilatları sırf kendilerinin icadı olmayıp İranlılarla Bizanslıların teşkilatlarının taklit edilmesiyle meydana getirilmişti. Savaşları daima yanaşık düzende yaparlar, seferber orduyu merkez, sağ taraf, sol taraf, önce ve artçı diye ayırırlardı. Her kısma birer sancak verirler, sancaktarlar da daima yiğitlik ve kahramanlığı ile bilinen kişilerden seçerlerdi.

Genel ordu piyade ve süvariden ibaret olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştı. Süvari daima kenarları korur, piyade yay ve okla donatılmış olduğu halde asıl kıtayı oluştururdu. Piyadenin silahları kalkan ile ok ve kılıçtan yahut sadece ok ve yaydan ibaret olurdu.

Orduda itaat ve düzen harikulade bir derecedeydi. *Gazavat-ı Celile-i Peygamberî* incelenecek olursa düzen ve intizama oldukça güzel örnekler görülür. Hazreti Peygamber'in emrinde

bulunan orduların hemen hepsi de az bir kuvvetle olağanüstü başarılar kazanmışlar. Çoğu savaşlarda olağanüstü bir düzen ortaya koymuşlardır. Bu ise Hazreti Peygamber'in mübarek etkisinden, ordu üzerinde meydana getirdiği manevi etki ile dünyanın kutsal kanunlarından ileri gelmiştir.

İslam ordusunun gücü arttıkça Araplar da savaş yöntemlerini derece derece arttırmışlardır. Arapların savaş yöntemi, üstün kuvvetlerle hareket ederek saldırgan bir şekilde savaş yapmaktan ibaretti. Saldırıda başarı sağlanamadığı takdirde, yeniden savaş düzeni alarak saldırıya geçerlerdi. Taktikleri saf düzeniydi. Kıtalar, yanaşık düzende bir veda daha fazla saflar halinde toplanırlar, düşmana bu şekilde saldırır ve düşmanın saldırılarına da bu şekilde karşılık verirlerdi. Hatta Bedir Savaşı'nda askerler diğerlerine o kadar bitişik savaşmışlardır ki aralarında çok az bir aralık bırakmamışlardır.

Kıtalar, savaş düzeni aldığı zaman başkomutan her zaman merkezde durur. Buradan olağanüstü durumlar ortaya çıktığında ayrılırdı. Arapların iki çeşit saldırısı vardı: Ya hücum ile birlikte geri çekilme gösterisi yaparlar veya saf düzeninde doğrudan doğruya saldırırlardı.

Birinci usulde saldırıldığı zaman ağırlıklarla develeri bir siper tarzında dayanak noktası ve daha doğrusu koruma noktası olarak geride düzenlerlerdi. Geri çekilme hareketini daima bu yönte yaparak oluşturdukları siperlerin ardında toplanırlar, sonra yeniden saldırırlardı.² Savaşlara ilk önce iki ünlü savaşçının saftan çıkıp birbirine isim ve atalarının adını söyledikten sonra ikili dövüş ile başlarlar, daha sonra iki ordu birbirine şiddetli bir şekilde saldırırdı. Süvari yanaşık düzende saldırımayıp dağınık şekilde saldırdıktan sonra hızla geriye çekilirdi.

2 Orta Çağ'da Hristiyan orduları da bu yöntemi uygulamışlar, nitekim Müttedik ordusu Varna Savaşı'nda bu şekilde hareket etmişti. Ağırlıklar sayesinde geride oluşturulan bu sığınma noktasına Vegan Burger adı verilmektedir.

Araplar savaş yöntemini oluşturduktan sonra ordularını geliştirdiler. Ordu mensupları ücretli askerlerle gönüllülerden oluştuğu gibi askeri düzenleri de Romalıların askeri düzenlerini taklit ederek meydana getirildi. Arapların süratle ilerleme noktasına getirdikleri askeri düzenlemeler, Türklerin askeri teşkilatları üzerinde de etkili olmuştur.

Hicret'in 583. yılında (M. 1188) Türk ordusun da pek çok düzenleme yapıldı. Askerler biner kişiden oluşan alaylara bölündü. Piyade sınıfı Tibetlilerle Çinlilerden, büyük çoğunluğu farklı milletlerden olmak üzere süvari olarak oluşturuldu. Süvarilerin tamamı elli bin kişilik bir birlik oluşturunuyordu. Bu birliğin her sırası onar askerden ibaret ve beş sıraya bölünmüş olup ön cephesi on kişilikti. Öndeki aşıra savunma silahı olarak kalkan kullanırdı. Her sırayı oluşturan on askere bir onbaşı, on mangaya bir yüzbaşı, on yüzbaşıya bir binbaşı verilirdi. On binbaşılık bir birlik tümen olarak adlandırılırdı. Askerlerin savaşmak için taşımak zorunda oldukları silahlardan başka mızrakları sivirtmek için bir eğe, bir biz, iplik vesaire de taşımak zorundaydı. Gerekli savaş araçlarının mükemmel olması için bir askerin eğri kılıç kullanması, vücudunu demirli bir zırh ve miğferler örtmesi gerekirdi. Fakat 583 Hicri yılında kabul edilen tabiye teşkilatı daha sonra değiştirilmiş, cephelerin uzunluğu yirmi asker cephesine çıkarılarak toplam sayıları yüze yükseltilmiş her alay bin kişiden ibaret olmak üzere düzenlenmişti.³

Türkler ordularını bu şekilde düzenleyip savaş yöntemlerini gerektiği gibi geliştirip değiştirmekle birlikte İlahi emirlere uymayı kutsal zafere giden yol olarak kabul ettiklerinden silah başarılarıyla oldukça büyük kahramanlıklar ortaya koymaya başladılar. O zaman Batı Asya'nın büyük sahrası Türklerin kahramanlık ve yiğitlikleriyle dolmaya başladı. Dini duygu-

3 Hammer, *Altın Ordu*, s. 286.

ların etkisiyle ahlak ve askerliklerini de olgunluk noktasına ulaştırdılar. Bir zamanlar haklarını korumak ve menfaat uğruna yapılan savaşlar, şimdi Hazreti Peygamber'in nurunu aleme yaymak için yapılan kutsal gazaya dönüşerek temiz kalp ile yapılmaya başlandı. Bu peş peşe gelen fetihler, ünlerini bir kat daha arttırdığından Türkler Asya'nın en düzenli ve en cesur bir silahlı kuvvet haline geldiler. Bundan başka kahramanlıklarının ününden hakkıyla yararlanıp mülki ve askeri düzenlerini geliştirmiş ve daha sonra batıya doğru sıçramayı tercih ederek silahlı başarılarını arttırmaya başladılar. Hicret'in 630. yılında (M. 1232) Cengiz'in zalim pençesinden kurtularak Söğüt civarındaki zümrüt vadilere yerleşen şanlı bir Türk kabilesi, hakikaten üstün bir savaşçılık örneği ortaya koymaya başladı.

Hicri 680 yılında Ertuğrul Gazi'nin Söğüt'te vefat etmesi üzerine yerine geçen Osman Gazi "bir süre beylik unvanıyla hüküm sürdükten sonra istiklal burcuna bağımsızlık sancağını astı." Bu şekilde saltanat binasını kuran bu sonsuz hükümet ise kurucusunun yiğit adından hareketle Osmanlı Hükümeti olarak adlandırılıp kazandığı başarılarla yiğitlik ve kahramanlık ufuklarında zafer ışıkları saçmaya başladı.⁴

Osmanlılar sınırlarını genişletmeye ve beldeler fethetmeye başladıkları zaman ilk önce akıncı adıyla oluşturulan süvari askerlerinden faydalandılar. Akıncılar hızla hareket edebildiklerinden düşmanı ansızın basarlar ve zaferi kesin bir şekilde elde ederlerdi. Toprakların bölüştürülmesi sırf askerlik açısından düzenlenmişti. Her sancağın beyi kendi sancağının mülki ve

4 "İşte miladın 1260 tarihinde İznik civarında, bugünkü Sultanönü'nün hemen hemen dörtte birini oluşturan bir yerde bulunan bir yiğit kuvvet, Osmanlıların şan ve şöhretinin kaynağını meydana getirmiş, yeryüzünde hüküm süren devletler arasında deha sahibi yetiştirmekle hakkıyla birincilik şerefini kazanan bu kutlu ailenin haşmet ve saltanatının unsurları hep bu nokta etrafına toplanarak genişlemiştir." Jul Van Gaver, s. 8; Solakzade, s. 6; *Sahai'fü'lAhbar*, c. 3. S. 268.

askeri idaresini yürütür, sefer sırasında askerin atını, silahlarını ve mühimmatını hazır bulundurmaya gayret ederdi.

Ordu, düzenli ve sürekli bir askeri kuvvetten ibaret değildi. Her eli silah tutan seferde hazır bulunurdu. Bir sefer açılır açılmaz bütün kabilenin güçlü gençleri silaha sarılır, seferi başarıyla sonuçlandırdıktan sonra memleketlerine dönerek işleriyle meşgul olurlardı. Her Osmanlı, bu kutsal vazifeyi sağlam bir azim, kalpten bir arzuyla yerine getirir, varlığını sürdürmek için gerekli olan bu zorunlu işi yaparken başkomutanının emrinde yiğitlik harikaları ortaya koyardı. Askerler daima istediğini giyer, kılıç, mızrak, ok ve kalkan gibi kesici silahlar ve savunma gereçleri bulundururlardı.

Osman Gazi bir sefere başlayacağı zaman bunu bütün savaşçılara haber verirdi. Askerler sefer için toplanır toplanmaz ya bizzat kendisi ya da özel olarak belirlenmiş bir komutanın emrinde oldukları halde beldeleri fethetmek için yola çıkarlardı. Bu sırada Osmanlı'nın gücü oldukça az olduğundan düşmana baskın şeklinde üstünlük elde ederek galip gelmeye gayret ediliyordu. Özetle, sahte geri çekilmeyi çevirme hareketiyle birleştirmek konusu oldukça başarılı bir şekilde yapılır, bu yöntemden iyi sonuçlar elde edilirdi.⁵ Nitekim Osman Gazi, Karaceğ Hisarı'nın ele geçirilmesi için Orhan Gazi kumandasında bir askeri kuvveti gönderdiği zaman Orhan Gazi bu askeri kuvveti üç kısma ayırmıştı. Bunlardan birini düşmana cepheden saldırmak diğer ikisini yanlardan çevirme hareketi yapmakla görevlendirmişti. Bir süre sonra cepheden bir sahte geri çekilme yapılarak düşmanın ileri çıkması sağlanır sağlanmaz, çevirme hareketiyle görevlendirilen birlikler düşmanın geri çekilme yolunu keserek parlak bir zafer kazanmayı başarmışlardı.

5 Solakzade, s. 13.

Fakat bu sırada Osmanlı hudutlarının bir kat daha genişlemesiyle birlikte Anadolu sahillerinde hüküm süren Rum tekfurlarının büyük kalelerine saldırmanın gerekmesi üzerine süvarinin haricinde bir de piyade sınıfı oluşturulmasına gerek görüldü.

Orhan Gazi döneminde yaya adıyla bir piyade askeri oluşturulmuş ve bunlar onbaşı, yüzbaşı ve binbaşı adıyla birtakım subaylar tayin edilmişti. Bunlar yalnız seferde hükümet tarafından iâşe edilir, barış zamanında kendilerine gösterilen araziden elde ettikleri ürünlerle geçinirlerdi.⁶ Fakat bir süre sonra bu ordunun çeşitli sakıncaları görüldü.⁷ Sürekli bir ordu meydana getirilmesinin zorunluluğu günden güne hissedilmeye başlandı. Çünkü her hükümetin kuruluşunda yaşandığı üzere komşularını korkuya düşürecek hızlı ve düzensiz hareketler ile savaşmanın zamanı geçmiş, strateji açısından temel kuralların oluşturulması ve düzenli bir ordu kurularak sağlam ve temelli kurallar konulmasının zamanı gelmişti.

Bundan dolayı devlet yöneticileri ve komutanların önemli görüşmelerinin sonucunda devşirme usulü kabul edilip düzenli bir ordu kurularak hepsine yeniçeri adı verildi. (H. 730) Bu ordu Avrupa'da oluşturulan ilk daimi orduydü. Ordu bu şekilde kurulduktan sonra acemi oğlanlar okulu adıyla orduya asker yetiştirecek ayrıca bir okulda kuruldu.⁸ Osmanlı uyruğuna giren halkın çocukları önce acemi oğlanlar okulunda talim ve terbiye görüp, ondan sonra kışlalara dağıtılırdı. Bunların maaşları günlük birer akçeden ibaret olup bu maaş yiğitlik ve askeri liyakata göre arttırılırdı.

6 Solakzade, s. 19-20.

7 Bu ta'ife-i piyade vardıkça ziyan olup seferlerde intizamsızlığa ikdam etmeye başladılar. Solakzade, s. 2.

8 *Netayicü'l Vukuat*, c. 1, s. 21; *Tarih-i Askeri-i Osmani*, s. 25; Lavis, Ramyu, *Tarih-i Umumi*, c. 4, s. 758.

Cennetmekan Hüdavendigâr Gazi'nin saltanat devrinde ordu bir kat daha geliştirildi. Padişah ordunun kumandasını Lala Şahin Paşa ile Hacı İl Bey ve Evrenos Bey'e bıraktı. Bu şanlı savaşçılar yönetimlerine bırakılan orduyu harikulade bir şekilde idare ederek Filibe ve İpsala'ya kadar olan araziye tamamen ele geçirdiler. Fethedilen toprakların bir kat daha genişletilmesi üzerine mal ve ganimetlerden öşr alınması da uygulanınca genel gelir oldukça arttı.

Orduyu oluşturan genel askerlere kul denildi. Askerlerin geneline ocak adı verildi. Ocak çeşitli ortalara bölündü. Bu ortalar o zamanın birlikleri idi. Genel ordu komutanına yeniçeri ağası, orta komutanına çorbacı adı verildi. Ortaların mevcudu başlangıçta 100-500 kişiden oluşurken toplamda 196 orta vardı. Her ortanın olayları kaydedilir, her orta elde ettiği başarılarla göre muhterem ve kutsal kabul edilirdi.

Askerler, süvari ve piyadeden oluşuyordu. Piyade, kapıkulu ve serhad kulu adıyla iki kısma ayrılmıştı. Bunlardan başkentte bulunan kapıkulu; maaşlı, serhad kulu maaşsızdı. Süvari de kapıkulu süvarisi ve serhad kulu süvarisi adıyla iki kısma ayrılmış, bunlardan kapıkulu süvarisi sipahiler ile silahdarlardan,⁹ serhad kulu süvarisi de zeamet ve tımar sahiplerinden ibaretti. Piyade de ücretsiz askerlerden olmak üzere azebler, süvaride de akıncılar vardı. Bunların görevi savaştan önce keşif ve akın gibi önemli görevleri yerine getirmektir. Topçu sınıfı genel itibarıyla Fatih Sultan Mehmet Han döneminde mükemmel bir seviyeye getirilmişti. Ordu bu şekilde üç sınıftan meydana gelecek şekilde oluşturulduktan sonra Yavuz Sultan Selim Han tarafından Çaldıran Meydan Savaşı'ndan sonra genel kurmay heyeti de oluşturuldu ve ordunun önünde düşman ülkesinde

9 *Netayicü'l-Vukuat*, c. 1, s. 21. "Sipahoğlu ta'bir olunan asker ü erbâb-ı zeâmet ü tımarın ekmekleri evlâdlarına tevcih olunmak Timurtaş Paşa'nın âsâr-ı hasene tedbirlerindendir." *Sahâifü'l-Ahbar*, c. 3, s. 298.

yağma yapmak ve orduda keşif görevini yerine getirmek üzere bir de akıncı süvarisi oluşturuldu.

Daimi ordunun düzenli bir şekilde oluşturulmasının ardından mevcut kuvveti yıldan yıla arttı. Genel piyade Kanuni Sultan Süleyman döneminde 12.000 kişiden ibaret olduğu halde Sultan III. Mehmet döneminde 70.000 askere çıkartıldı. Kanuni Sultan Süleyman Hicret'in 932. Yılında Macaristan'a üç sınıftan 300.000 asker ve 300 toptan oluşan bir ordu ile sefere çıktı.¹⁰ Sultan III. Mehmet, Hicri 1005 yılında 20.000 kişilik bir ordu ile Eğri-Erlav Meydan Savaşı'nı yaptı. Osmanlılar büyük zaferlere kazanmak için çok büyük ordularla sefer yaptılar. Daha sonra ordunun teşkilat ve düzenlemesi bir derece daha geliştirilerek kazmacı ve istihkam askerleri de yetiştirilmeye başlandı.

Kısa bir zamanda mevcut silahlarını da düzenlediler. Osmanlıların piyade silahları, savunma silahı olmak üzere zırh gömlek, demir eldiven, miğfer, siper ve kalkandan ibaretti. Göğüslük ve arkalık gibi ağır zırhlar kullanmazlar, böylece yaya askerler oldukça hızlı hareket ederlerdi. Saldırı silahları da yakından kullanmak üzere kılıç, mızrak ve balta. Uzaktan kullanmak üzere de kargı, tüfek, karabina ve tabancadan ibaretti. Süvarinin saldırı silahı uzun kılıçlarla tabancalardan, savunma silahları da göğüslüklü ve arkalıklı zırhlarla demir eldivenlerden ibaretti. Hatta atların nalı bile oldukça ince olduğundan hareketlar büyük bir süratle gerçekleştirilirdi. Bunun için ileri geri hareket etmek, keşif yapmak, düşmanı taciz etmek veya kuşatmak, düşmanı pusuya düşürmek veya geri çekilmek gibi hareketleri yapmak konusunda büyük bir başarı gösterirlerdi.¹¹

Toplara gelince, Osmanlı ordusunda oldukça çok ve oldukça büyük çapta topolar kullanılmıştır. Top ilk önce Hicri 791

10 Şulutser, *Eski Osmanlı Ordusu*, s. 49; [Leopold] Kupelwieser, *Macarlarla Osmanlılar Beyninde Muharebat*, s. 242.

11 Monta Kukol, *Hatırat*, c. 3, s. 30.

yılında meydana gelen Kosova Meydan Savaşı'nda kullanıldı. Hicri 857 yılında gerçekleştirilen İstanbul kuşatmasında Fatih Sultan Mehmet Han tarafından 62,8 çapında, 12 kental yani 300 kg ağırlığında mermer gülle atan ve otuz çift öküz koşularak ateşlenen büyük bir top yaptırıldı. Toplar kısmen Asya'da çıkan bakır ve tunç madenlerinden yapılır ya da İngiltere, Fransa, İsveç veya Norveç'ten satın alınırdı. Kullanılan toplar 80, 100, 120 livrelilik olup ya nehirden ya da denizden nakledilir veya öküz ve mandalarla sevk edilirdi. 990 tarihinde şimdiki tüfekler gibi taşınır ufak ve hafif toplar icat edildi. Bir süre bunlar ok ve sapan ile birlikte kullanıldı. Tüfeğin faydası ortaya çıkınca ok ve sapan büsbütün kaldırılarak askerler tamamen tüfikle donatıldı.¹² Hicri 882 yılında İşkodra kalesinin fethi sırasında kalenin fethini sağlaman için Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un fethi sırasında icat edilen havanlar kullanıldı. 1010 yılında Kaniye Müdafaası'nda 100 tane top zaferin kazanılmasına oldukça yardım etti. Osmanlılar ateşli silahları bir kat daha mükemmel seviyeye getirdiler. Mermilerin havanın etkisi nedeniyle sapmasını engellemek için genellikle mermilerin etrafını koyun derileriyle sararlar, cephanesini ve sefer mühimmatını oldukça bol bulundurlardı. Sınır bölgelerinde daima barut üretildiği gibi genellikle Mısır ve diğer yabancı ülkelerden de satın alınırdı. Orduların cephanesi tüfek başına 300, top başına 100 atım olmak üzere hesap edilirdi. Nitekim Hicri 1074 yılında Osmanlıların Uyvar saldırısında 100.000 kg barut kullandıkları ve bombardıman sırasında 75 cm çapında mermiler attıkları yabancı tarih kitaplarında ifade edilmektedir.¹³

Sürekli ordu kurulduktan sonra talim ve terbiyeye de son derece önem verildi. Orduya alınan askerlerin talim ve terbiyesi acemi oğlanlar okulunda veya Enderun-ı Hümayın'da ileri

¹² *Tarih-i Cevdet*, c. 2, s. 244.

¹³ Monta Kukol, *Hatırat*, c. 3, s. 137-138.

seviyeye getirildikten sonra askerler jimnastik eğitimleri ile ok ve yayın daha sonra tüfeğin kullanılmasını öğrenirdi. Bundan başka nişancılıkta maharetlerini arttırmak için sürekli cirit oynarlar ve hedeflere ateş ederler. Askerlere subayların kontrolünde oldukları halde sürekli şekilde nişan talimleri yaparlardı.¹⁴ Acemi askerlere savaş sırasında yaşanması mümkün olan her türlü eziyetler daha barış zamanında öğretilir, askerler en güç işlerine alıştırmakla birlikte sürekli atış talimi yaparlardı. Hatta o derece ki talim ve terbiye konusunda hiçbir dakika boşa harcanmayarak geceleri bile büyük salonlarda subayların gözetiminde özel talimler yapılırdı.¹⁵

Orduda talim ve terbiye ve askeri düzen o kadar mükemmeldi ki Osmanlı ordusu etraftaki hükümetlerin birer askeri bilgi okulu hükmündeydi. Hatta Rum Kayseri Yuannis'in oğlu Manuel Osmanlı ordusunda eğitim almıştı.¹⁶ Talim ve terbiye konusunda en çok nişancılık ve beden terbiyesi konularına önem verilirdi. Nitekim yabancı dillerde bir atasözü hükmünde olan "Bir Türk kadar kuvvetli" sözü Osmanlıların beden terbiyesinin en büyük delilidir.¹⁷ Özellikle askerlik fikri orduda oldukça büyük bir etki yapmıştı. Bu ise asıl teşkilatın mükemmelliğinden, Osmanlı milletinin savaşçı bir millet olmasından, daha doğrusu askerliğin Osmanlılarda bir sanat olmasından ileri geliyordu.

Osmanlıların kurmaya çalıştıkları talim ve terbiyenin esasını dinin faziletleri oluşturuyordu. İslam dininin onların kalp ve vicdanını nurani bir cevher gibi Hazreti Muhammet'in nuruna boğduğundan genelin tek hissiyatı İslam uğrunda can

14 "Ber mûcib-i emr-i âli Tunca'nın öte yakasına nişanlar dikip yeniçeri efradı zabitleriyle saf ender saf velvele-i tüfenkten kubbe-i feleği ber sadâ ettiler." *Naima*, c. 2, s. 189.

15 Ranke, *Osmanlılar*, s. 10.

16 Abdurrahman Şeref, *Tarih-i Devlet-i Osmaniyye*, c. 1, s. 92.

17 Kaim-makam Deşenel, *Kamus-ı Askerî*, c. 2, s. 1248.

vermek, padişah yolunda canından vazgeçmekti. Onlar için sadece dört ana nokta en fazla öneme sahipti: dini yaymaya gayret etmek, padişaha itaat, askerliği geliştirmeye gayret etmek, savaşta zafer kazanmak. İşte bu savaşın önemli unsurları Osmanlı sancağının gönül alıcı renginin düşman memleketlerinin ortasında parlatmış, Osmanlılara inanılmayacak harikalar gösterterek Osmanlı adının kahramanlık derecesini yükseltmiştir.¹⁸

Osmanlılar askeri teşkilat ve harikulade zaferleri ile komşularına çok büyük bir korku vermişlerdi. Siyasi faziletler ve askeri olgunluklarıyla tarihte ebedi bir ad bırakan Romalıların büyük lejyonları Avrupa içindeki hareketleri üzerinden sonsuza kadar ortadan kaldıktıkları bir zamanda Osmanlıların büyük orduları sahip oldukları düzen ve hareket nizamı ve fetihlerin çokluğu ile Avrupa'yı pek az bir zaman içinde dönüp dolaşmaya başlamışlardı. Özellikle yiğitlikleri pek çoktu. Bir Osmanlının kalbinde en büyük yeri işgal eden duygu, kahramanlıktan, yiğitlikten ibaretti. Fakat bu his bir çıkar fikrine dayanmayıp azmin şiddeti, nefse güven, zafer hırsı, ününü yaymak, topraklarını genişletmek ve hamiyet göstermek gibi kahramanlık özellikleri ile süslenmiş bulunurdu. Bir Osmanlının en şerefli, en yüce uğraşı savaş, en önemli ve en yüksek fazileti cesaretti. Geçen savaşlarsa elde ettikleri zaferin manevi etkisi askerler ve subayların kalbinde çok büyük ir güven doğurduğu gibi dini ve askeri menkıbelerin gizli etkisi askerin kalbindeki kalbinde cesarete ve fikrinin gelişmesine de neden olurdu.¹⁹

18 "Feth-i Konstantiniyye'den Lepanet Muharebesi'ne kadar devam eden müddet esnasında Osmanlılar nâ-kâbil- galebe ünvanını ihrâz eylemişlerdir. Hatta Munlok: "Osmanlıların bizim kadar cesur olup olmadıklarını bilmem. Fakat kaviyyül-bünye oldukları gibi harb için yaşadıklarına tamamiyle vâkıfım." demiştir. Leon Cahun, *Mukaddime*, s. 5.

19 "Osmanlılar gâyet cengâver, muhibb-i harb ve cidal bir kâvim olup itaat ü inzibâta istîdatlı, hâsılı gayet mükemmel bir askerdi." Yüzbaşı Lamış, *Balkan Şibh-i Ceziresi*, s. 92.

Örneğin İstanbul kuşatması sırasında Osmanlı askerlerinin gösterdikleri yiğitlikler olağanüstü kabul edilecek derecedeydi. Hicri 857 yılının Cemaziyelevvel'inin yirminci günü genel saldırı yapılacağı sırada Okmeydanı sırtlarında bulunan bir kol, Haliç üzerine özel olarak kurulan salların üstünden ilerleyerek Haliç surlarını zorlamaya, her iki taraftan ateşlenen top ve mermiler ufukları ateşler içinde bırakmaya başlamıştı. İşte bu sırada surun en dayanıklı kısmına dalkılıç saldıran orta askerlerinden Ulubatlı Hasan, kılıcını dişleriyle kavramış olduğu halde o yeri şiddetle savunmaya devam eden Müttefik askerlerine etkili oklar atıyor, azminin önüne çıkan engelleri kahramanca saldırıp atlayarak ileriye doğru atılıyordu. Fakat bu sırada savunanlar da son derece şiddetle karşı koyduğundan, fevkalade bir gayretle yapılan saldırılardan kesin bir sonuç elde edilemiyordu.

Kahraman Hasan mensup olduğu ortanın çok kahramanlıklar gösterdiği halde surun bu sağlam kısmını ele geçirmeyi başaramadığını görünce büyük bir ateş parçası kesildi. Sol elindeki kalkan ile başını kapatmış, sağ elindeki palayı havaya kaldırmış olduğu halde otuz kadar yiğidiyle ileriye doğru fırladı. Hasan'ın kahramanlığını gören arkadaşları da büyük bir yiğitlikle surun düşman tarafından şiddetli bir şekilde savunulan kısmının üzerine tırmandılar. Büyük bir gayret sonucunda surun üzerine çıkmayı başarır başarmaz düşman için büyük bir hedef haline geldiklerinden içlerinden on sekizi şehadet mertebesine ulaştı. Hasan bu sırada düşmandan başka kimseye bakmıyor, etrafında yaşanan duruma göz atmaya önem vermiyor, aralıksız olağanüstü cesaret sergiliyordu. Bir taraftan emrindeki kahramanları cesaretlendirmek, diğer taraftan düşmana ok atmaktan geri kalmayarak düşmanın moralini ve dayanma gücünü sarsıyordu.

Tam bu sırada düşman tarafından atılan büyük bir taş, bu şanlı kahramana isabet ederek onu surun üstünden aşağı yuvarladı. Fakat Hasan bundan zerre kadar rahatsızlık hissetmedi. Surun üstünden aşağıya düşer düşmez tekrar ayağa kalkarak üzerine saldıran düşmanlara karşı kalkanyla kendini savunmaya çalıştı. Yaralarının etkisiyle güçsüz düşene karar karşı koymaktan geri durmadı. Sonunda almış olduğu yaraların etkisiyle büsbütün güçsüz kalıp da kalkanı elinden düşer düşmez yağmur gibi yağın oklar içine gömüldü. Kahraman Hasan'ın bu yiğitçe hareketi bütün askerleri gayrete getirdi. Hemen Hasan'ın mensup olduğu orta ile yüz kişiden oluşan bir kol bu cesur askerin cesareti ile açtığı zafer yolundan ilerleyerek kale burçlarına saldırdı. Hasan şehit oldu, fakat surlar da onun kahramanlığı sayesinde ele geçirildi. İşte askerliğin soylu hisleri ile yetiştirilmiş olan Osmanlı askerleri bu derece yüksek fedakarlıklar gösterirdi.

Sürekli ordu oluşturuldu. Bir ordunun ruhunu oluşturan askeri düzen, itaat, askeri kanunlar ve düzenlemelere uymak bir kat daha ortaya çıkmaya başladı. Padişah'a itaat, bayrak sevgisi,²⁰ askerliğin şanına uygun olmayan konulardan uzak durmak, savaş sanatı ile İslam'ın ve askerliğin faziletlerinin farkında olmak, ordunun esas özelliklerinden oldu.

Bu fikre nazaran talim ve terbiye edilen askerler, askeri düzene örnek olacak etkili kahramanlıklar ortaya koydu. Buna en büyük örnek ise bu terbiye sayesinde varlığını ortaya koyan

20 Osmanlı sancaklarındaki hilal ile keşkeş Bizanslılardan bir rivayete göre de Sasanilerden intikal etmiş ve kırmızı rengi de meşhur kumandanlarımızdan Timurtaş Paşa tarafından tayin edilmiştir. Şulutser, *Eski Osmanlı Ordusu*, s. 65. *El-müntehabül Muhtar* müellifinden naklen "Kevkebü'l-mesud fi keşkebeti'l-cünud" nam eserde beyan olunduğuna göre Siffin Muharebesi'nde Hazreti Ali ile Muaviye ordusunda da kırmızı bayrak istimal olunduğu o zamanlar bir Arap şairinin inşad eylediği manzumeden anlaşılmaktadır. *Kevkebü'l-mesud fi keşkebeti'l-cünud*, s. 72.

ordumuzun savaşçı padişahlar emrinde bir taraftan Asya'nın batı yarısı ile diğer taraftan Avrupa'nın doğu yarısını istila ederek büyüklük ve bağımsızlığını her zaman savunmaya hazır ve Allah'ın rahmetini tek dayanak kabul etmiş bir büyük kuvvet meydana getirmişlerdir.

Osmanlı ordularında düzen tam manasıyla vardı. Hatta o derece ki Osmanlıların askeri düzeni atasözü hükmüne girmiş “kırkı bir kıl ile yedilir asker” sözü bundan ileri gelmişti. “Askerler, cesur, itaatkar ve düzen severdi. Askeri kanunlara ve düzenlemelere çok riayet ederler askeri dayanışmayı korumaya çok gayret gösterirlerdi. Bundan a ibadet ve duadan bir dakika ayrılmadıkları gibi subayların emirlerine de itaat ederlerdi. Daima düzenli bir hayat sürerler, bununla beraber oldukça çok çalışırlar, vazifelerini büyük bir olgunlukla yerine getirerek vücutlarının sağlığı ve gücünü arttırırlardı.”²¹

Büyük hislerle temiz işler yapan bu orduda itaat tam anlamıyla vardı. Oysa itaat ancak askeri liyakati ve savaş becerisi ile örnek komutanlar sayesinde elde edilebilir. Bir komutan üstüne ne kadar itaat eder ve askerlerine bu konularda örnek olursa, asker de verilen emri o derece istekle yerine getirir.

Bundan başka bir komutanın zafere ulaşmak için en mükemmel askeri bilgiler ile birlikte askerin şevk ve gayretini arttıracak yolları da bilmesi gerektiğini unutmamalıdır. Bir ordunun askeri liyakatini hakkıyla yerine getiren ilk husus komutanın kavrayış ve yeteneğidir.

Osmanlılar oldukça tecrübeli ve cesur komutanların emrinde savaşmışlardır. Komutan seçiminde birinci şart, seçilecek kişinin yiğitliği, sadakati, siyasi ve askeri yeteneğiydi. gerek aslında Osmanlı olan ve gerek devşirme usulüyle toplanan çocuklar, talim ve terbiyeleri vve doğuştan gelen yetenekleri

21 Monta Kukol, *Hatırat*, c. 3, s. 163.

göz önüne alınarak Enderun-ı Hümayun'a kabul edilir. Burada İslami adab ve dini konulara aşına olur olmaz padişah sarayına getirilir. Bir süre padişahın hizmetinde bulunduktan sonra derece derece yükselerek miralem, mirahor-i evvel, mirahor-i sani ve kapıcıbaşılik rütbelerinden biriyle saraydan çıkarılırdı. Daha sonra rütbesine göre mir-i miranlık veya beylerbeyilik rütbelerinden biriyle taşralara gönderilirdi. Eğer görevli olduğu vilayette uyanıklık gösterip iyi hizmetler yapmayı başarırsa vezirlik rütbesiyle saraya alınırđı. Savaş çıkar çıkmaz başkomutan tayin edilir, emrine beylerbeyi ve mir-i miranlardan gereklıolanını aldıktan sonra ordusuyla birlikte hareket ederdi. Eğer başkomutan sadrazam ise, yerine biri kaymakam olarak atanırdı. Eğer bizzat padişah sefere gidecekse o zaman Anadolu ve Rumeli savunmasında mutlak biri kalırdı. Başkomutanın seçimi konusunda en çok yetenek ve savaş bilgisi ile sefere gidilecek arazinin coğrafi durumu ve bölgenin adetlerine hakim olmak göz önüne alınırđı.

Komutanlar yaptıkları işlerde daima bağımsız bulunurlar, bu yolla savaş tedarikleri ve stratejik hareket oldukça hızlı gerçekleştirilirdi. Özellikle hasım oldukları düşman ordusunun komutanları mutlak bağıllık ile hareket ettiklerinden Osmanlı orduları, komutanlarının bağımsız hareket etmesi sayesinde düşmana her zaman üstün gelirlerdi.²² Kumandanların siyasi ve askeri faziletleri bünyelerinde toplamaları gerekiydi. Bir kumandan savaş kılıçla sonuçlandırır sonuçlandırmaz siyasi konuları da halletmekle görevlendirilirdi. Savaş sırasında askere eşlik eder, hatta son zamanlar onları cesaretlendirmek

22 Her başarının ardından seferin sebeplerinin, askeri hareketin yapılış şeklinin, komutanların yaptıklarını ayetler ve hadislerle göre açıklamak üzere çevre hükümlere fetihnameler gönderilirdi. *Münşeat-ı Feridun Bey*, bu fetihnamelerin hepsini içermektedir.

için büyük bir kahramanlık ile düşman saflarına atılırdı. Daha doğrusu onlar hep birer savaş kahramanıydı.

Osman Gazi, Orhan Gazi, Hüdavendigar Gazi, Yıldırım Gazi, Fatih, Yavuz ve Kanuni gibi adı yiğitlikle Osmanlı'nın zafer sayfalarının başına yazılmış olduğu halde Şehzade Süleyman Paşa, Lala Şahin Paşa, Timurtaş Paşa, Gedik Ahmet Paşa, Özdemiroğlu Osman Paşa, Ferhat Paşa, Sinan Paşa, Kuyucu Murat Paşa, Tiryaki Hasan Paşa, Fazıl Ahmet Paşa, Fazıl Mustafa Paşa ve diğer ünlü savaşçılarımız hep birer savaş kahramanıdır. Onların hepsi de savaş meydanında yiğitlik göstererek kahramanlığa en layık birer örnek olmuşlardır.

Osmanlıların savaş yöntemi, Hazreti Peygamber'in savaş yöntemine ve İslam'ın eski milletlerinin savaş yöntemine dayanmak üzere kendilerine özgü bazı esaslar üzerine oluşturulmuştur. Osmanlılar ne zaman bir sefere çıkmayı arzu etseler savaş hazırlıklarını daha önceden tamamlamış olurlardı. Bazı birliklerin seferberliği tamamlanmadığı halde savaşın amacı asla belli edilmeden askeri birlikler talep edilen yerde toplanıncaya kadar askeri hareket gizli tutulurdu. Bir ülkeye sefere çıkılacağı zaman diğer bir devlete karşı savaşa hazırlanılmış gibi görünerek asıl hedefi gizlemeye gayret ederler, böylece gerekli hazırlıkları tam anlamıyla yaparlardı.²³ Hiçbir zaman aynı anda iki sefere birden başlamazlar ve daima kısa savaşlar yapmakla birlikte mümkün olduğu kadar meydan savaşları yaparak kesin sonucu elde etmeye gayret ederlerdi. Bunun için gayet açık arazi seçerler, büyük ordularla sefere girerlerdi. Savaşmak için düşmana doğru olanca süratle hareket ederler. Böylece

23 Osmanlılar bu şekilde hareket ederek Hazreti Peygamber'in savaş yöntemini uygulamışlardır. Peygamber Efendimiz Tebuk Savaşı'ndan önce bu şekilde hareket etmişlerdi." Hazreti Peygamber öteden beri bir yere sefer yapacak olsa başka tarafa gidecekmış gibi göstermek her zaman yaptıkları şey iken..." *Kıyas-ı Enbiya*, s. 466, *Gazavat-ı Celile-i Peygamberi*, s. 47.

ordularının şan ve şerefini arttırır ve düşmanı korku ve dehşet içinde bırakırlardı. Ordu daima sefer yapmaktan geri durmadığı için askerin savaş tecrübesi ve kişisel yiğitliği sürekli artardı. Sefer sırasında asli kuvveti hiçbir zaman bölünmeyip çok nadir durumlarda kuvvet ayırırlardı. Bir kaleyi kuşatacakları zaman yardımcı süvariler makamında olan Tatarları akıncılık için iler gönderirler, asıl orduyu daima toplu halde bulundururlardı. Sefere daima geç başlar ve erken bitirirlerdi. Bunun nedeni ordu kısımlarının ayrı bulunması, süvarilere gerekli olan ot ve diğer hazırlıkların epeyi bir zaman gerektirmesiydi. Mayıs ayında en azından on beş gün yeşillik vermedikten sonra askeri harekate başlamazlardı. Yine bu nedenle son baharda sefere son vererek daima ilkbaharda başlardı. Hatta seferde daha fazla gerekse bile mümkün olduğu kadar seferi bitirmeye çalışırlardı. Her ne kadar Kandiye Kuşatması'nda birkaç kış geçirmişlersede burada süvarilerin az ve metrislerin dinlenmeye uygun olması kış koşullarını hissettirmeyecek dereceye getirmiş, ordunun iskan ve işesini bir dereceye kadar kolaylaştırmıştı.

Osmanlılar ele geçirdikleri ülkeleri daima korurlar, fet-hedilen ülkeler arasında hiçbir yabancı ülke bırakmazlardı. Çünkü bu yöntem onların her bir seferde düşman toprağın-dan geçme korkusu olmadan askeri hareketi hızla ve güvenle gerçekleştirmelerini sağlardı. Bir de savaşı çoğunlukla kendi topraklarında yapmayıp daima düşman topraklarında yaparlardı. “Savaş, savaş besler.” Kaidesinden hakkıyla faydalanırlardı. Hatta Osmanlı askerleri arasında çok söylenen bir söz vardır. Onlar; “Kalelerin inşası düşmanlarımızın, ele geçirilmesi de bizim işimizdir.” derlerdi.²⁴

Osmanlıların savaş yöntemi o zamanlar adeta bir örnek makamındaydı. Hatta Prusya generallerinden Baron de

24 Ferdinand Lukont, *1877 Seferi*, c. 2, s. 153.

Valantini Osmanlı savaş yöntemini inceleyen Mareşal Monta Kukol hakkında “Şurası dikkat çekicidir ki Mareşal Monta Kukol Osmanlı savaş yöntemini bize örnek olarak göstermekte ve Osmanlıların sefer hazırlıklarındaki beceri ile savaş icraatlarını örnek kabul etmektedir. Bu büyük adam Osmanlıların yürüyüş ve konak düzenini bize örnek olarak gösteriyor.”²⁵ tarzında fikir beyan etmektedir.

Osmanlılar sefere daima ilkbaharda başlarlardı. İlkbahar gelir gelmez ordu kısımları çeşitli kollarla hareket eder. Rumeli’nde yapılacak seferlere daima Edirne’de toplanırlardı. Daha sonra buradan önde hafif Tatar süvarileri, sonra önce, asıl kısım ve daha sonra da artçılar olduğu halde güvenlik düzeni ile hareket ederlerdi. Askerler, yürüyüşte çok büyük bir özen gösterirlerdi. Yürüyüşü daima çeşitli kollarla yaparlar, düşmanın uzakta olduğu anlaşılınca gece yürüyüşü yapmaktan da çekinmezlerdi. Hatta gerektiğinde gece savaşı yaparlardı. Nitekim Hicri 991 yılında Özdemiroğlu Hasan Paşa’nın İran seferini sonuçlandıran Meşale Savaşı ile Eğri Seferinde, Hicri 1005 yılında Cafer Paşa kolunun pek düzgün bir şekilde gerçekleştirdiği gece yürüyüşleri bunu gayet güzel ispat eder. Osmanlılar düşman yakınında daima toplu yürürler, “ayrı yürümek, toplu savaşmak” kuralına tamamıyla uyarlardı. Ordunun iaşesini sağlamak için yanlarında oldukça fazla erzak ve mühimmat getirdiklerinden ağırlıkları oldukça fazla olurdu.²⁶ Savaşın sonucunun iyi bir şekilde elde edilmesinde iaşenin büyük etkisi olduğunu bildiklerinden hububat, ot ve yulaf gibi maddeler gerektiği kadar alınmadan sefere başlamazlardı. Erzak taşımak için her türlü hayvanla birlikte deve kullanılır, gerektiğinde arabalardan da

25 *Osmanlılar ile Muharebe*, s. 3.

26 “Erzak oldukça boldur, her komutanın emrinde birçok yemek için beslenen hayvan vardır. Bundan başka ordunun iaşesiyle görevli bir de levazım heyeti mevcuttur.” Hammer, c. 1, s. 217.

faydalanılırdı. Özellikle çöllük arazide develerden çok fayda görürlerdi. Nitekim Hicri 922 yılında Yavuz Sultan Selim Han Şam ve Mısır arasında yaklaşık 150 km genişliğinde bir çölden geçmek için birçok develerle su taşıtmışlardı.²⁷

Osmanlılar çoğunlukla çadırılı ordugahta dinlenirler. Ordugahlarının etrafını asli kuvvetlerinin çok olması, onları istihkam sınırları ile örtmenin oldukça zor olması ve aslında kendilerini çok güvenleri olması nedeniyle hiçbir zaman hendek vesaire ile güçlendirmezlerdi. Çoğunlukla su vesaire sağlamak için nehir boylarında ve sulak yerlerde ordugah kurarlar, güvenliği sağlamak için de beş altı bin kişilik süvari müfrezeleri çıkararak keşif ve devriye hizmetleri ile bu görevi yerine getirirlerdi. Özellikle hazırlıkları kahramanlıklarına uygun şekildeydi. Osmanlılar piyadeyi daima merkeze, süvariye yana topçuyu da çoğunlukla piyadenin önüne gizleme amacıyla yerleştirirlerdi.

Birlikler genel olarak merkez, sağ taraf ve sol taraf olarak üç kısma bölünüp merkeze padişah, yanlara paşalardan veya beylerbeyinden biri komuta ederdi. Ortalar ve süvari bölüklerini çoğunlukla bir kuvvette düzenlerler, ellerindeki süvarinin çoğunluğunun hareketine uygun bir alan hazırlamak için düz yerleri seçerlerdi. Arazinin mümkün olduğunca birçok yerini işgal etmek ve bu yolla savaşa büyük miktarda asker sokarak savaş sırasında düşmanı çevirmek veya düşmanın yan ve gerilerine saldırı yapılmasını kolaylaştırmak için kenar merkeze doğru bükülmüş hilal şeklinde bir savaş hattı oluşturmak üzere çeşitli hatlardan meydana gelen geniş bir cephe kurarlardı. Bundan başka özel birtakım büyük kollarda oluşturarak onlara savaş sırasında düşmanın yan ve gerilerine ve hatta ağırlıklarına kadar ilerleyip büyük bir rahatsızlık meydana getirirlerdi.

27 “Nice yüz kadar deve âb-keşlik hizmetinde meşk ü kırba ile su tahmili için tayin buyuruldu.” Solakzade, s. 292; Hammer, c. 3, s. 301.

Savunmada önce toprakların ilerisindeki piyadeye ateş açtırırılar, daha sonra düşman etkili ateş menziline yaklaşır yaklaşmaz piyadeyi iki taraftan kenara çekerek müthiş bir topçu ateşiyle düşmanı büyük bir kayba uğrattırıldır. Saldıracakları zaman ise önce serdengeçtileri ileri gönderirler, daha sonra öndeki hat ateş açıp üstünlük ateşi sağlanır sağlanmaz “Allah Allah” nidalarıyla yalın kılıç saldırırıldır. Saldırıyı ya göstere göstere yaparlar veya geriye doğru bir sahte çekilme yaparak düşmanı uygun noktaya getirir getirmez yanlarla düşmanı kuşattırıldır. Düşman askerlerinin dağıldığını görür görmez saldırılarının şiddetini bir kat daha arttırırıldır.

Savaşa daima büyük bir cephe ile başlayıp düşman hatlarında bir aralık görür görmez hemen başka bir cephe ile o aralığa girerler. Düşmana asla rahat vermemek ve onu ateşin etkisinden daha çok yorgunluk etkisiyle yenmek için gerçek ve sahte bir şekilde yaptıkları hareketlerle düşmanı teyakkuz ve telaş içinde bırakırıldır. Savaş hattını sürekli takviye ederlerdir. Savaş sırasında dağınık düzenden de faydalanırılar, hatta bu konularda oldukça başarı gösterirlerdir. Nitekim Prens Dülali Osmanlıların bu konulardaki becerilerini şu sözlerle betimlemektedir:

“Birçok Osmanlı askerleri gördüm ki, bunlar savaşta piyade ve topçu ateşlerinin kendilerine bir zarar vermesini engellemek için dağınık düzende geçiyorlar, halbuki kendileri yanaşık düzende duran hasımlarına karşı gayet iyi nişan alıyor ve araziden de gerektiği gibi faydalanıyorlardı. Çukurlar ve ağaçlar gerisinde düzenli saklanıyorlar, daha sonra ilerden yer kazanarak sancaklarını dalgalandırmak için 40-50 kişiden oluşan birlikler sıçramalarla ileri doğru hareket ediyorlardı. Öndeki askerler diz çöküp ateş ederken öbürleri silahlarını dolduruyor ve bu şekilde değişerek ateş edip kademe kademe ilerliyorlardı. Ondan sonra da Allah Allah nidalarıyla şiddetli bir saldırı başlıyor.

Müslüman ve Hristiyan birbirine karışıyordu.”²⁸ Osmanlıların dağınık düzendeki başarıları fevkalade olduğundan Miladi 1808 yılında Avusturya generalleri Osmanlıların savaşta ileri-lemelerine nazaran kendi taktiklerini ıslah etmek gerektiğini açıklamışlardır.

Süvari taktiklerine gelince; Osmanlı süvarileri cesaret ve ani bir şekilde hareket açısından genel devletler süvarilerinden üstün bir seviyede bulunuyordu. oldukça büyük süvari kolları dağlar, kayalar, ormanlar ve dar geçitler arasından birdenbire ortaya çıkardı. Bunlar önce iki – üç kişi görünür, bu kuvvet kısa bir zamanda 500-600 kişiyi bulur bulmaz düşman şiddetli bir saldırı karşısında kendini kaybederdi. Binicilik, kılıç ve ok kullanma Osmanlı süvarisinin en belirgin özelliklerindendi. Onların atların üzerinde attıkları oklar, bulundukları mevziden hızlı bir hücum kolu gibi ileriye fırlar, o zamana kadar Avrupalılarca bilinmeyen bir süratle hasmının bir tarafını tamamen perişan ederlerdi. Onun ardından dehşetli bir saldırı, oklar gerisinden tozu dumana katarak etrafa dehşet vermeye başlardı. Osmanlı kılıçlarının meydana getirdiği etki müthişti. Osmanlı süvarileriyle yapılan savaşlarda hafif yaralara çok nadir rastlanırdı.

Osmanlılar, kuşatma savaşlarında da büyük bir başarı göstermişti. Yaptıkları seferlerde birbirinden uzak kalelere hiç önem vermezler, olur olmaz hareketlerle zaman kaybetmezlerdi. Bir kaleyi kuşatacakları zaman ters kuşatma yapmazlardı. Bu görevi süvari sayesinde yerine getirirlerdi. Kuşatma için yaptıkları istihkamları düşman istihkamlarına daima derinliğine ve genişlik olarak üstün bir şekilde yaparlardı.²⁹ Bu sayede kuşatmanın gerektirdiği faaliyetleri ısrarla yerine getirirlerdi. Bu faaliyetlere başladıkları dakikadan son ana kadar amele kolları ile kuşatma

28 Şulutser, *Eski Osmanlı Ordusu*, s. 51.

29 *Netayicü'l-Vukuat*, c. 1, s. 73; General Şuruder, *Viyana Muhararası*, s. 38-44.

müfrezelerini asla değıştirmezler, kuşatmayı üstün kuvvetlerle çeşitli noktalardan yapmaya gayret ederlerdi. Bundan dolayı Osmanlıların istihkam bilimindeki esas kuralları o zamanın fen kanunlarına tamamıyla uygundu. Hatta Prusya generallerinden Von Şuruder veya Von Suruder, Viyana kuşatması hakkında yazdığı bir eserde; “Osmanlıların Viyana kuşatması kale savaşları tarihi açısından em mükemmel bir örnek oluşturunur.” demıştır.³⁰

Buradan anlaşılıyor ki Osmanlı ordusu zamanının bilimsel ve askeri gelişmeleri açısından en üstün ve en düzenli orduydu. Esas teşkilatı düzenli olduğu gibi talim ve terbiyesi de pek makul ve sonuç verici esaslar üzerine kurulmuştur. Ordunun bu mükemmelliği Osmanlı’nın parlak yıldızının zaferin göklerinde parlamasına neden oluyordu. Osmanlılar savaş araçları ve nakliye vasıtalarının henüz tam gelişmediği bir devirde düzgün yolların az bulunduğu bir arazi üzerinde büyük savaş hareketları yapmıştır. Avrupa’da ilk önce sürekli bir ordu oluşturdıkları gibi ateşli silahlar ve taktiksel ve stratejik kuralları geliştirerek Macaristan ovalarında, Suriye çöllerinde, Tebriz sahralarında büyük orduları sevk ve idare konusunda oldukça büyük bir başarı ortaya koymuşlardır. Zamanımızın savaş yönteminin, askeri ilerlemenin önemli sonuçlarından sayılan ve bu asrın ordularında esas kaide kabul edilen kuvvetli bataryalar kullanmak suretiyle topçuyu birlikte kullanmak, ordu ilerisinde büyük miktarda süvari kıtası bulundurarak keşif vazifelerini mükemmel bir şekilde yerine getirme konuları Mohaç ve Çaldıran seferlerinde Kanuni Sultan Süleyman ve Yavuz Sultan Selim tarafından uygulamaya konulduğu gibi her vilayet askerini beylerinin emrinde oldukları halde ordu-yı hümayuna katılarak genel kuvveti artırmak ve böylece askerin toplanma süresini kısaltmak girişimleri ve bundan başka

30 General Şuruder, *Viyana Muharasası*, s. 4.

ordunun hareketin sınırlarını koruyabilmek için mesela Meriç, Morava ve Tuna gibi sürekli şekilde Macaristan seferlerinde kullanılan rotaların yanlarını palangalar inşasıyla sağlamaları ve kalalar üzerine gönderilen askeri birlikler tarafından ilk önce akıncılar gönderilerek kalelere her türlü yardım kuvvetinin ulaşmasını hızla engellemek ve bu yolla düşmanın asker toplamayı sağlamak için inşa etmiş olduğu kaleleri de önemsizleştirerek düşmana strateji açısından büyük bir üstünlük kazanmak ve mücadelenin başlangıcında süvari kıtalarını kullanarak serhad beylerinden alınan bilgilerle birlikte ayrıca keşiflerin yapılmasıyla da düşman hakkında önemli haberler elde etmek gibi savaşın önemli kanunlarını uygulamada oldukça bir beceri göstermeleri Osmanlıların savaş teknolojisine ne kadar hizmet ettiklerini çok güzel bir şekilde ispat eder. hatta Miladi 1870 seferinden sonra mükemmel seviyede uygulanan dağınık düzende savaş yöntemini bugün nasıl uygulaniyorsa o şekilde uygulamakta Osmanlıların oldukça bir dirayet sergiledikleri Prens Dulin'in eski ifadelerinden anlaşılmakta ve nişan talimlerindeki merak ve becerilerine ise Okmeydanı ve Nişantaşı civarını yer yer süsleyen mermer sütunlar birer sonsuz şahit olmaktadır. Keza Almanya ve diğer hükümetlerde bir alayın yaşadıkları kayda geçirilerek o alayın şeref ve haysiyetini yaptığı kahramanlıklarla dile getirmek Osmanlılar tarafından uygulamaya konulmuştur.³¹

Osmanlılar irsi olarak sahip oldukları kahramanlığı İslam'ın nuruyla bir kat daha parlattıkları gibi Arapların ve daha yakındaki kavimlerin savaş sanatlarını da inceleyerek geliştirilmesine dinen mükellef oldukları bu kıymetli bilimi, uygulamalı bir şekilde olgunluk seviyesine getirmişler. Yardım ve zafer çağrılarını daha uzaklara duyurarak çok az bir zamanda Osmanlı sınırlarını akla hayret verecek derecede genişletmeye gayret

31 Netayicü'l-Vukuat, c. 1, s. 102.

etmişlerdir. İşte bu gayret ve faaliyet sayesinde ki Osmanlı'nın parlak hilali zaferin ufuklarında olanca ışıltısıyla parlamaya başlamış, Osmanlıların yiğitliği, ünü, büyüklüğü ve cesaretlerinin asırlarca devam etmesine sağlam bir esas oluşturmuştur.